

BOUWSTENEN VOOR BOMENBELEID

SAMENVATTING

Handvatten voor gemeenten bij het opstellen van beleid voor aanplant, behoud, verplant, kap, herplant en compensatie van bomen.

Koop

Boek

Bouwstenen voor bomenbeleid

**Handvatten voor gemeenten bij het opstellen van beleid voor
aanplant, behoud, verplant, kap, herplant en compensatie van bomen.**

Redactie Stichting Groenkeur
Auteur Camiel Versluis
1^e herziene druk, 2023
(1^e druk, 2022)

Verkrijgbaar in alle (online) boekwinkels

Boek hardcover 86 pagina's ISBN 9789403678511

E-book ISBN 9789464657197

Bestel rechtstreeks online via:

<https://www.mijnbestseller.nl/books/311348>

Betaalt uw organisatie liever per factuur?

Stuur dan uw bestelling aan info@stichtingbomenmakelaar.nl of info@brancheburo.nl met vermelding van factuuradres, factuurkenmerk, afleveradres incl. tel.

Uw bestelling wordt in dat geval verzorgd door Brancheburo.

Bouwstenen voor bomenbeleid

Deze publicatie 'Bouwstenen voor bomenbeleid' is tot stand gekomen onder begeleiding van de gelijknamige werkgroep van Stichting Bomenmakelaar, bestaande uit beleidsmedewerkers van gemeenten en een boomtechnisch adviseur. Samenstelling begeleidingscommissie:

van den Bersselaar, Marie-José

van der Giessen, Lisette

Jansen, Frederique

Kruidenberg, Cindy

Meuleman, Laura

Oevering, Oege

van der Spoel, Martijn

Gemeente Breda

Gemeente Emmen

Gemeente Moerdijk

Gemeente Velzen

Gemeenten Alphen-Chaam, Baarle-Nassau en

Gilze en Rijen

Gemeente Dordrecht

Arbor Consultancy

Onder redactie van Stichting Groenkeur heeft een uitgebreide review plaatsgevonden en is het hoofdstuk 'Handvatten bij aanbestedingen' toegevoegd. De inhoudelijke bijdragen zijn van Dick Oosthoek en Frans Pladdet. Het hoofdstuk 'Wettelijk kader' is gereviewd en voorzien van correcties door Jilles van Zinderen, advocaat Bomenrecht.nl. Andere bijdragen zijn van het Norminstituut Bomen en de Bomenstichting.

© C. Versluis. De inhoud uit deze publicatie is vrij van rechten over te nemen door gemeenten, provincies en andere boombeheerders ten behoeve van het opstellen van bomenbeleid voor de eigen organisatie. Voor het gebruik ten behoeve van andere (commerciële) doeleinden zijn de rechten voorbehouden en is voorafgaande toestemming nodig.

Inhoud

Het boek 'Bouwstenen voor bomenbeleid' heeft de volgende inhoud. In deze samenvatting tonen we u passages uit de onderdelen van het 'bomenbeleidsplan' en de hoofdlijn in de 'handvatten voor aanbestedingen'. De uitgebreidere beschrijvingen kunt u nalezen in de het boek.

De onderdelen die in deze samenvatting aan bod komen zijn vet gedrukt.

Voorwoord Dick Oosthoek

Inleiding

Bomenbeleidsplan

1. *Wettelijk kader*
2. *Visie & ambitie*
Kengetallen bomenbestand
Opbouw bomenbestand
Categorieën bomenbestand
Subgroepen bomenbestand
3. *Functies van bomen*
4. *Beheer*
5. *Ruimtelijke ordening*
6. *Communicatie*
7. *Boomstructuurplan*
8. *Bouwstenen bomenbeleid*
9. *Bijlagen bomenbeleidsplan*

Handvatten voor aanbestedingen

Bijlagen:

Beslisboom

Voorbeelden visie, doelstelling en dashboard

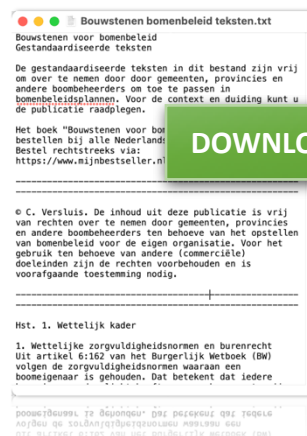
- Scenario groene stad
- Scenario klimaatadaptatie

Nawoord Camiel Versluis

Bronnen

Gestandaardiseerde teksten uit deze publicatie zijn vrij van rechten over te nemen door gemeenten, provincies en andere boombeheerders ten behoeve van het opstellen van bomenbeleid voor de eigen organisatie.

Download de gestandaardiseerde teksten uit deze publicatie.

Inleiding

Tijd, ruimte en geld zijn voor gemeenten schaars. Om gezonde bomen oud te laten worden, is het nodig om de positie van bomen in het bomenbeleid te versterken.

Stichting Bomenmakelaar heeft een werkgroep opgezet met als doel om vanuit uitvoerend perspectief aanwijzingen te geven bij aanplant, behoud, verplant, kap en herplant van bomen. Een stroomschema met als titel 'Beslisboom', diende als vertrekpunt voor een boomvriendelijk beleid.

Gaandeweg bleek dat alleen het bieden van inzicht in de instrumenten voor boombeheer onvoldoende was. De keuzevrijheid in de uitvoering is afhankelijk van eerder geformuleerd beleid en de daarbij beschikbare budgetten. We hebben de stoute schoenen aangetrokken en zijn een studie gestart naar bomenbeleidsplannen die gemeenten opstellen. Het resultaat is een breed perspectief op het beleid voor het beheren van bomen dat in samenwerking met Stichting Groenkeur zijn uiteindelijke vorm heeft gekregen.

Uit de studie bleek dat alle beleidsplannen inzicht gaven in het aantal bomen per gemeente. In een aantal gevallen waren ook cijfers beschikbaar over de leeftijdsopbouw van het bomenbestand. Cijfers over kroonoppervlakte of kroonvolumes van bomen kwamen we zelden tegen. Zonde, want informatie daarover opent de deur naar nieuwe invalshoeken en prikkels voor beleid. De gemeente Arnhem is daar een voorbeeld van, zij meten kroonoppervlaktes en sturen daarmee op boomvolumes. Een ander hiaat dat we aantreffen, is dat gemeenten de monetaire waarde van hun bomenbestand niet inventariseren.

Bij verder onderzoek viel op dat gemeenten in hun boekhouding op de balans bij het activeren van de waarde van grond, de waarde van de boom die daar onlosmakelijk mee verbonden is, niet meerekenen. Gebrek aan een goede administratie van de monetaire waarde van bomen, verklaart mogelijk waarom bomenbeleid kwetsbaar is in relatie tot portefeuilles als woningbouw en wegenbouw. Politiek verantwoordelijken zijn zich nog niet bewust van het kapitaal dat door een bomenbestand vertegenwoordigd wordt.

Met de handreikingen die we in de publicatie aanbieden, kunnen gemeenten een kwalitatief en kwantitatief beleid voor bomen opstellen. Cijfermatige onderbouwing versterkt de positie van bomen in de concurrentie om ruimte met wegen, woningen en gebouwen. Het maakt inzichtelijk wat de waarde van bomen is en welke bijdrage het bomenbeleid levert aan het realiseren van doelen op verschillende beleidsterreinen.

De handvatten zijn bedoeld als bouwstenen voor bomenbeleidsmakers om hun eigen bomenbeleid mee op te stellen. Het is bedoeld om te inspireren en het bevat gestandaardiseerde teksten om over te nemen.

De eerste druk in 2022 is goed ontvangen in de sector. Het leverde veel positieve én ook wat kritische reacties op. Dankzij al die reacties bevat deze herziene druk een aantal taalkundige en inhoudelijke verbeteringen.

Bomenbeleidsplan

Een bomenbeleidsplan van een gemeente dat sturingsinformatie bevat, neemt een visie op bomen als vertrekpunt, houdt rekening met wettelijke kaders, geeft informatie over de functies van bomen, biedt inzicht in de wijze van beheer en laat zien op welke bouwstenen het beleid gestoeld is.

Hieronder staat een voorbeeld van een algemene indeling. We laten u zien welke positie deze onderdelen innemen in het bomenbeleidsplan. In de hoofdstukken hierna staan de onderdelen uitgewerkt met aanwijzingen per onderdeel. Bij het opstellen van een bomenbeleidsplan kunt u deze gestandaardiseerde indeling gebruiken.

U kunt uw eigen bomenbeleidsplan starten met een inleiding waarin u de kernelementen van uw beleid verwoordt. Een heldere inleiding zal helpen bij het aanzetten tot bewustwording bij politiek verantwoordelijken en inwoners. Gestandaardiseerde indeling bomenbeleidsplan:

1. Wettelijk kader

- Wettelijke zorgvuldigheidsnormen en burenenrecht
- Wegenverkeerswet
- Omgevingswet
- Wet natuurbescherming
- Bestemmingsplan
- Algemene plaatselijke verordening

2. Visie & ambitie

- Visie op bomen
- Verankering in beleid
- Doelstellingen beleidsperiode

3. Functies van bomen

- Beeldbepalend
- Betekenis voor mensen
- Klimaat
- Biodiversiteit
- Soortendiversiteit

4. Beheer

- Boominventarisatie
- Boomveiligheid
- Boomonderhoud
- Beheer doorwortelbare ruimte
- Beheersing ziekten en plagen
- Oplossen van overlast door bomen
- Bescherming van bomen en kapbeleid

5. Ruimtelijke ordening

- Gebiedsontwikkeling
- Herinrichting
- Renovatie

6. Communicatie

- Informatievoorziening
- Inspraak
- Bezwaren

7. Boomstructuurplan

- Waardevolle bomen
- Structuur bomen
- Omgevingsbomen
- Houtopstanden en bos
- Niet-gemeentelijke bomen

8. Bouwstenen boombeleid

- Aanplanten
- Behouden
- Verplanten
- Kappen
- Herplanten
- Compensatie
- Budgettering

9. Bijlagen bomenbeleidsplan

- Boomstructuurkaart
- Boomtypen en categorieën
- Dashboard bomenbeleid
- Bomenposter(s)
- Beslisboom

1. Wettelijk kader

Bomenbeleid wordt deels bepaald door de wettelijke zorgvuldigheidsnormen die gelden voor boomeigenaren bij het beheer van bomen. Het bezit van bomen leidt tot inspanningsverplichtingen voor voldoende onderhoud om zo al te grote risico's van bomen weg te nemen. Het is gebruikelijk dat een bomenbeleidsplan benoemt welke wettelijke kaders er zijn voor het beheer van bomen. Download de gestandaardiseerde teksten.

2. Visie & ambitie

In het bomenbeleidsplan fungeren de beschrijving van een visie en een ambitie als een koersbepaling. Het geeft een beeld over de wijze waarop de gemeente tegen bomen aankijkt, het laat zien welke doelstellingen de gemeente heeft om die visie te realiseren en met welke middelen zij daar uitvoering aan wil geven. In het boek wordt beschreven hoe u deze kunt opstellen.

In een dashboard kunnen kengetallen getoond worden die nodig zijn om te sturen op functies van bomen. Om kengetallen te genereren legt u idealiter in uw bomenbestand per boom o.a. de volgende gegevens vast:

- Boomkenmerken: soort, leeftijd, stamdiameter of omtrek, kroonvolume (m³) of kroonoppervlakte (m²), conditie, boomwaarde (€)
- Groeiplaatskenmerken: volume vrij doorwortelbare ruimte (m³), grondwaterpeil, grondsoort, waarde groeiplaats incl. voorzieningen (€)

Met kengetallen ontstaat informatie waarmee op hoofdlijnen beleid gevoerd kan worden. We adviseren om minimaal de volgende kengetallen op te nemen in een bomenbeleidsplan.

	Kengetallen	Huidig	Doel
1.	Individuele bomen	m ³ stuks m ³ stuks
2.	Houtopstand en bos	m ² m ²
3.	Monetaire waarde	€ €
4.	CO ₂ -buffering p/jr.	kg kg
5.	CO ₂ -opname p/jr.	kg kg
6.	Fijnstof afvang p/jr.	kg kg
7.	Wateropname p/jr.	liter liter

Het sturen op functies van bomen wordt mogelijk nadat de daarvoor benodigde parameters onderdeel zijn van de bomen administratie. Inzicht in het kroonvolume van bomen in combinatie met soort en leeftijd maakt het onder andere mogelijk om grootschalig de

monetaire waarde en maatschappelijke baten van bomen te administreren. Daarvoor is software beschikbaar in de markt. In het boek staat een uitgebreide toelichting op inventarisatie van de parameters voor deze kengetallen.

3. Functies van bomen

Bomen vervullen verschillende functies. Deze zijn ingedeeld in vijf groepen. Elke functie is beschreven. Download de gestandaardiseerde teksten.

1. Beeldbepalend

- Cultuurhistorische waarde
- Stedenbouwkundige waarde
- Omgevingswaarde

2. Betekenis voor mensen

- Hogere woningwaarde
- Gezonder leven
- Herdenking
- Bomen absorberen CO₂
- Bomen filteren de lucht

3. Klimaat

- Bomen geven verkoeling
- Watermanagement door bomen
- Bomen absorberen CO₂
- Bomen filteren de lucht

4. Biodiversiteit

- Voedselbomen
- Habitatbomen
- Nestbomen
- Uitkijk- en slaapbomen
- Boomroutes

5. Soortendiversiteit

- Inheemse bomen
- Soortenvariëteit
- Uitheemse soorten
- Klimaatbestendige soorten

4. Beheer

Het in stand houden van bomen is een continu proces. Uit de bestudeerde bomenbeleidsplannen bleek dat veel gemeenten uitleggen welke beheertaken zij uitvoeren. Download de gestandaardiseerde teksten.

1. Boominventarisatie
2. Boomveiligheid
3. Boomonderhoud
4. Beheer doorwortelbare ruimte
5. Beheersing ziekten en plagen
6. Oplossen van overlast door bomen
7. Kapbeleid en bescherming van bomen

5. Ruimtelijke ordening

De ontwikkeling van gebieden, voor bijvoorbeeld woningbouw, bedrijfsterrein of de aanleg van wegen, heeft doorgaans een grote impact op het bomenbeleid. Het kan leiden tot grootschalige kap als het gaat om gebieden waar al veel bomen staan of om grootschalige aanplant als het gebieden betreft waar geen of weinig bomen staan. Voor het bomenbeleid maken we onderscheid tussen gebiedsontwikkeling, herinrichting en renovatie. Informatie hierover in het bomenbeleidsplan helpt de lezer om te begrijpen waarom bomen worden verwijderd, verplaatst en aangeplant. Download de gestandaardiseerde teksten.

6. Communicatie

Bomenbeleid vergt net als elke andere portefeuille binnen ruimtelijke ordening communicatie met bewoners, raadsleden en beleidsmakers. In het boek staan aanbevelingen voor: voorlichting, inspraak en participatie, bezwaren. Het boek bevat een tabel met beschrijvingen voor het omgaan met meldingen van hinder door bomen. Download de gestandaardiseerde teksten.

7. Boomstructuurplan

Een boomstructuurplan is een visuele uitwerking van het bomenbeleid. Op kaart worden typen/categorieën bomen getoond om inzichtelijk te maken waar welk type bomen staan en hoe die onderhouden en beschermd worden. Voor gekwantificeerd bomenbeleid bevelen we de generieke indeling aan die in dit document gebruikt is. Deze is in (bijna) alle situaties toepasbaar. In de publicatie staan voorbeelden van subcategorieën beschreven zoals die in bestudeerde bomenbeleidsplannen van gemeenten zijn aangetroffen. Van elke categorie is een beschrijving opgesteld. Download de gestandaardiseerde teksten.

- Waardevolle bomen
- Structuurbomen
- Omgevingsbomen
- Houtopstanden en bos
- Niet-gemeentelijke bomen

8. Bouwstenen bomenbeleid

Om doelstellingen te realiseren heeft de boombeheerder een aantal instrumenten tot zijn beschikking. Deze variëren van het aanplanten van bomen tot het kappen van bomen. Daartussenin zitten het behouden, ofwel onderhouden van bomen en het verplanten van bomen. Bomen die gekapt zijn, kunnen vervangen worden voor nieuwe bomen. Ze kunnen direct herplant worden of op een later moment door het geld voor herplanten te reserveren; compensatie. Tezamen noemen we dit de bouwstenen voor boombeleid. In de publicatie staat een uitgebreide beschrijving van de bouwstenen voor bomenbeleid.

Om inzicht te krijgen in de effectiviteit van bomenbeleid is het raadzaam om per bouwsteen een prognose te maken van de aantallen en het budget. De relatie tussen aantal en budget geeft informatie over de haalbaarheid.

1. Aanplanten

Het plaatsen van nieuwe (gekweekte) bomen op een standplaats.

2. Behouden

Het onderhouden van bestaande bomen op hun standplaats.

3. Verplanten

Het verplaatsen van bestaande bomen naar een nieuwe standplaats.

4. Kappen

Het verwijderen van bomen van hun standplaats door deze te vellen.

5. Herplanten

Het aanplanten van bomen ter compensatie van gekapte bomen.

6. Compensatie

Het aanleggen van een financieel fonds ter genoegdoening van het kappen van bomen met als doel om op een later tijdstip bomen te herplanten.

Budget	Huidig	p/jr.	Begroot	p/jr.
Aanplant	€	€
	stuks	stuks
Behoud/onderhoud	€	€
	stuks	stuks
Verplanten	€	€
	stuks	stuks
Kap	€	€
	stuks	stuks
Compensatie	+	€	+	€
	stuks	Stuks
Totaal budget	€	€
	stuks	stuks

Beslisboom

Voor gemeenten (en eigenaren van grote arealen) bij besluiten over **behoud, verplanten, kap, herplanten en compensatie** van volwassen bomen. Toe te passen bij o.a. ontwikkeling, herinrichting en renovatie van een gebied.

Bij een evenwichtig bomenbeleid zal er een relatie zichtbaar zijn tussen het kappen, herplanten en de compensatie van bomen. Een lager aantal kap en hoger aantal herplant, zal het totale bomenbestand doen groeien. Voor het bepalen van uw werkwijze kunt u gebruik maken van de **'beslisboom'**, dat is een schematische weergave van de wijze waarop besluitvorming tot stand kan komen over het behouden, verplanten, kappen en herplanten van volwassen bomen. Download de 'beslisboom' om toe te voegen als bijlage aan uw bomenbeleidsplan.

9. Bijlagen bomenbeleidsplan

Het bomenbeleidsplan kan voorzien worden van bijlagen die verduidelijking of onderbouwing bieden voor het bomenbeleid. De volgende bijlagen bevelen we aan ter aanvulling en onderbouwing van uw bomenbeleid. In de publicatie staan deze beschreven.

1. Boomstructuurkaart
2. Boomtypen en categorieën
3. Dashboard bomenbeleid
4. Bomenposter(s)
5. Beslisboom

Handvatten voor aanbestedingen

In samenwerking met Stichting Groenkeur zijn in het boek een aantal handvatten voor het aanbesteden van werkzaamheden aan bomen beschreven. In de publicatie staat een uitgebreide beschrijving.

Het keurmerk voor de groene sector is gebaseerd op het ISO 9001 kwaliteitsmanagementsysteem, aangevuld met specifieke eisen voor Boomverzorging, Dak- en Gevelbegroening en Groenvoorziening. Zo voeren Groenkeur gecertificeerde bedrijven werkzaamheden uit met gediplomeerde medewerkers zoals: European Tree Workers (ETW), European Tree Technicians (ETT) en Boom Veiligheid Controleurs (BVC). Het keurmerk kan als eis gesteld worden bij aanbestedingen. Samengevat zijn er de volgende handvatten voor aanbestedingen bij bomen.

1. Betrek uitvoering bij beleid
2. Selecteer de economisch meest voordelige inschrijver
3. Waarborg vakbekwaamheid
4. Beperk de klimaatimpact
5. Beperk de milieu-impact
6. Zorg voor biodiversiteit
7. Stimuleer circulair werken

Bij aanbestedingen hoeft het niet altijd te gaan om de 'laagste prijs'. Met een aanbesteding op basis van 'Economisch meest voordelige inschrijver' (EMVI) kunt u als opdrachtgever ook selecteren op kwaliteitsaspecten door daar punten aan toe te kennen. De verhouding tussen de punten bepaalt het gewicht van het kwaliteitsaspect bij de selectie van inschrijvers. Als alle inschrijvers dezelfde kwaliteit bieden, geeft de prijs de uiteindelijke doorslag.

Bijlagen

In de bijlagen van de publicatie staat o.a. de 'beslisboom'. Dit schema helpt om te besluiten over behoud, verplant, kap, herplanten en compensatie van bomen. U kunt het van toepassing verklaren in uw bomenbeleid.

In de publicatie staan ook twee bijlagen met voorbeelden van de cijfermatige uitwerking van bomenbeleid; Scenario groene stad en Scenario klimaatadaptatie. De voorbeelden laten zien wat de cijfermatige samenhang is tussen visie, doelstellingen en budgettering. Bij elk scenario is een dashboard gevoegd dat laat zien hoe de uitvoering van de doelen tot uitdrukking komt in de weergave van een cijfermatige overzichten.

▲ stijgt
● gelijk
▼ daalt

Kengetallen	Huidig	Doel
Individuele bomen	2.200.000 m ³	▲
	50.000 stuks	▲
Houtopstand en bos	500.000 m ²	●
Monetaire waarde	195.000.000 €	▲
CO ₂ -Buffering bomen	8.000.000 kg	▲
Jaarlijkse CO ₂ -opname	350.000 kg	▲
Jaarlijkse fijnstof-afvang	26.000 kg	▲
Jaarlijkse water-opname	1.320.000.000 liter	▲
Categorieën	Huidig	Doel
Waardevolle bomen	220.000 m ³	●
	5.000 stuks	●
Structuurbomen	880.000 m ³	▲
	20.000 stuks	▲
Omgevingsbomen	1.100.000 m ³	▲
	25.000 stuks	▲
Soorten	Huidig	Doel
Variëteit boomsoorten	50	●
Meest voorkomende	Zomereik	●
	Gewone Es	●
	Plataan	●